AMMATTIOSAAMISEN KEHITTÄMISYHDISTYS

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

4.10.2024

Sivistysvaliokunta

Viite: HE 109/2024 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry kiittää mahdollisuudesta tulla sivistysvaliokunnan kuultavaksi koskien hallituksen esitystä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025.

Ammatillisen koulutuksen kokonaisrahoitus vähenee merkittävästi

> *Ammatillisen koulutuksen rahoitusta vähennetään pysyvästi 100 miljoonalla eurolla, josta 42,6 miljoonaa euroa valtionosuudesta. Opiskelupaikkojen vähennykset kohdistetaan erityisesti aikuisille, aiemman tutkinnon suorittaneille järjestettävään koulutukseen. Tavoitteena on vähentää ammatillisen koulutuksen kasautumista samoille henkilöille. Lisäksi hallinnonalan valtionavustusrahoituksen vähennyksestä 20 miljoonaa euroa kohdistuu ammatillisen koulutuksen rahoitukseen.*
>
> *Toisaalta opiskelijan oikeutta oppimisen tukeen vahvistetaan lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa. Tarkoitukseen ehdotetaan molemmille sektoreille 10 miljoonan euron pysyvää lisärahoitusta.*

Kun 120 miljoonan euron rahoitusleikkaukseen lisätään strategia- ja hankerahoituksen väheneminen sekä määräaikaisten rahoitusten, kuten lähihoitajakoulutuksen määräaikaisen tuen päättyminen (16,5M€) ja nuorten oppisopimuksen koulutuskorvauskokeilun päättyminen (5M€), pienenee ammatillisen koulutuksen rahoitus vuonna 2025 noin 130 miljoonalla eurolla. Leikkauksen jälkeen ammatillisen koulutuksen rahoitus on kuntaosuus huomioiden noin kaksi miljardia euroa.

Vuodesta 2025 alkaen rahoitukseen lisätään vuosittain 10 miljoonaa euroa oppimisen tuen lisätehtävistä aiheutuviin kustannuksiin. Lisärahoitus on riittämätön suhteessa oppimisen tuen tarpeiden kasvuun etenkin, kun samanaikaisesti ammatillisen koulutuksen rahoitus pienenee merkittävästi.

Määrärahaleikkaus aiotaan toteuttaa vähentämällä koulutuksenjärjestäjille myönnettävää tavoitteellisten opiskelijavuosien määrää. Leikkaus tarkoittaa yli 10 000 tavoitteellisen opiskelijavuoden vähennystä. Se kohdistetaan erityisesti jo aiemman vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaneisiin. Valtaosa läntisen Euroopan maista panostaa jatkuvan oppimisen kehittämiseen kaikilla koulutussektoreilla, ja onkin hyvin valitettavaa, että Suomessa tehdään vastakkaisen suuntaisia liikkeitä.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien kulut nousevat edelleen, kun yleinen kustannustaso nousee ja palkkaohjelma jatkuu. Lisäksi monet koulutuksenjärjestäjät ovat tehneet tarpeellisia tilojen ja laitteiden uudistamiseen liittyviä investointeja. AMKEn jäsenkyselyn mukaan yli 90 prosenttia koulutuksen järjestäjistä arvioi leikkausten haittaavan merkittävästi toimintaedellytyksiä. Suuri osa

koulutuksenjärjestäjistä on jo käynnistänyt erilaisia toiminnan sopeuttamistoimia. AMKE valmistelee parhaillaan selvitystä sopeutumistoimien laajuudesta.

Oppimisen tuella ja vahvalla työelämäyhteistyöllä parempi perusosaaminen

> *Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on varmistaa jokaiselle opiskelijalle riittävät ammatilliset ja sivistykselliset valmiudet sekä työelämätaidot siirtyä opintojen jälkeen työelämään tai jatko-opintoihin.*

Oppivelvollisista opiskelijoista yhä useammalla on heikot valmiudet selviytyä ammattiopinnoista. Valmiudet voivat liittyä perusosaamiseen, motivaatioon, terveyteen, sosiaalisiin taitoihin tai useampaan näistä valmiuksista. On tärkeää tukea perheitä kasvatuksessa sekä varmistaa perustaitojen saavuttaminen varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen aikana.

Oppimisen tuen uudistuksen myötä tukea suunnataan kaikille sitä tarvitseville. Erityistä tukea tarvitsee jopa viidesosa oppivelvollisista. Myös aikuisopiskelijoiden tuen tarve lisääntyy jatkuvasti. Oppimisen tuki kasvattaa koulutuksen kustannuksia merkittävästi. Lisäksi hyvinvointialueiden tulee kantaa nykyistä enemmän vastuuta opiskelijahuollosta.

Työelämälähtöiset toimintamallit edistävät oppimista

> *Tällä hetkellä ammatillisen perustutkinnon suorittaneista useampi kuin joka kymmenes jää valmistumisensa jälkeen työttömäksi ja monilla koulutusaloilla työllisyysaste jää erittäin heikoksi.*

Erityisesti tekniikan aloilla osaamisvaatimukset kasvavat nopeasti. Tämä syventää kuilua heikoilla perusvalmiuksilla opinnot aloittavien opiskelijoiden (usein pojat) ja työelämän osaamisvaatimusten välillä. Tarvitaan yhä enemmän yhteistyötä yritysten ja oppilaitosten välillä, jotta osaamista voidaan kehittää työelämälähtöisesti. Tämä vaatii panostuksia esimerkiksi työelämäpainotteisiin oppimisratkaisuihin, kuten koulutussopimukseen, oppisopimuskoulutukseen ja näiden yhdistelmiin. Tulisi myös investoida oppimisympäristöratkaisuihin, kuten virtualisointiin, digitaalisiin kaksosiin, simulaattoreihin, joiden avulla opiskelijoiden taitoja voidaan vahvistaa turvallisesti ja yksilöllisesti.

Ei lisäsopeutuksia - ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöuudistuksesta ratkaisu moniin haasteisiin

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alalle on jo nyt kohdistettu 75 miljoonan euron säästötavoite vuoden 2026 budjettiin. Ammatillinen koulutus ei kestä lisäsopeutusta ilman, että siitä aiheutuisi merkittävää lisähaittaa toiminnalle

> *Aikuisille suunnattu ammatillinen koulutus painottuu liian pitkäkestoiseen perustutkintokoulutukseen ja heikon työmarkkinahyödyn tuottavaan moninkertaiseen koulutukseen.*

Ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöuudistuksessa rahoituksen tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden osuutta kasvatetaan. Lisäksi jo aiemman tutkinnon vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaneiden koulutuksessa painotetaan tutkinnon osia.

Jotta mahdollistetaan työurien pidentyminen, tulee kaikilla olla mahdollisuus jatkuvaan oppimiseen. Osaamista tulee päivittää ja täydentää. Yhä useampi joutuu tai haluaa opiskella uuteen ammattiin työuransa aikana. On tärkeää tunnistaa se, että jatkuvan oppimisen kentässä on paljon sellaisen osaamisen tuottamisen tarpeita, joita korkeakoulut eivät pysty hoitamaan.

Tilastoja tarkastellessa huomataan, että jatkuvaan oppimiseen osallistuu noin joka kymmenes työikäinen vuosittain. Ammatillisen perustutkinnon jälkeen seuraava suurempi ikäryhmä ammatillisessa koulutuksessa ovat 35–40-vuotiaat. Tätä voi pitää hyvänä osaamisen päivittämissyklinä. Koulutus kasautuu jonkin verran, mutta mitään merkittävää ”koulutusshoppailua” ei ole havaittavissa.

Suomen toteuttamaa jatkuvan oppimisen strategiaa tulee kehittää, ei hävittää. Suomen Yrittäjien, Keskuskauppakamarin ja Elinkeinoelämän keskusliiton osaamistarveselvityksissä korostuu pula ammattiosaajista.

AMKE painottaa, että rahoituksen lisäleikkauksista tulee pidättäytyä ja antaa ammatillisen koulutuksen järjestäjille mahdollisuus kehittää koulutuksen vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöuudistuksen toimeenpanon myötä.

Koulutus- ja osaamistason nostoon tarvitaan vahvaa ammatillista koulutusta

> *Hallituskaudella keskeisiä tavoitteita ovat koulutustason ja koko väestön osaamistason nostaminen sekä oppijoiden hyvinvoinnin parantaminen. Korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä pyritään nostamaan mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 ja edetään kohti tavoitetta nostaa Suomen korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä OECD:n kärkimaiden tasolle.*

Kansalliseen tavoitteeseen koulutus- ja osaamisen tason nostamiseksi ei päästä ilman, että yhä useampi ammatillisen tutkinnon suorittanut nuori jatkaa korkeakouluun. Noin puolet oppivelvollisista suorittaa ammatillisen koulutuksen. Ammattikorkeakoulupaikan vastaanottaneista noin puolet on suorittanut ammatillisen tutkinnon. Moni heistä siirtyy jatko-opintoihin työelämän kautta.

Ammatillisen tutkinnon suorittaneista alle neljä prosenttia jatkaa yliopistoon. Potentiaali on paljon suurempi. Mikäli tavoite koulutustason nostosta halutaan saavuttaa, tulee ammatillisen ja erityisesti yliopistojen välisiä koulutuspolkuja kehittää yhteistyössä.

Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry

Veli-Matti Lamppu
toimitusjohtaja

Lisätiedot: Veli-Matti Lamppu, puh. 050 344 2554, veli-matti.lamppu@amke.fi